Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

19. detsember 2024*

Eelotsusetaotlus – ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik – Tõhus kohtulik kaitse liidu õigusega hõlmatud valdkondades – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 teine lõik – Võimalus pöörduda sõltumatusse ja erapooletusse kohtusse – Liikmesriigi vastutus liidu õiguse rikkumisega eraõiguslikele isikutele tekitatud kahju eest – Käibemaksu valdkonnas viimase astmena asja lahendava liikmesriigi kohtu poolt toime pandud rikkumine – Sellise kohtu pädevus, kes lahendab kohtuasja viimase astmena ja on selles kohtuvaidluses vastustaja – Kohtukoosseis

Kohtuasjas C-369/23,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Varhoven administrativen sadi (Bulgaaria kõrgeim halduskohus) 9. juuni 2023. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 9. juunil 2023, menetluses

„Vivacom Bulgaria“ EAD

versus

Varhoven administrativen sad,

Natsionalna agentsia za prihodite,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: Euroopa Kohtu president K. Lenaerts neljanda koja presidendi ülesannetes, kolmanda koja president C. Lycourgos (ettekandja), kohtunikud S. Rodin, J. Passer ja O. Spineanu-Matei,

kohtujurist: T. Ćapeta,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– „Vivacom Bulgaria“ EAD, esindajad: *advokati* S. Kostov ja S. Yordanova,

* Kohtumenetluse keel: bulgaaria.

– Varhoven administrativen sad, esindajad: A. Adamova-Petkova, T. Kutsarova-Hristova ja M. Semov,

– Bulgaaria valitsus, esindajad: T. Mitova ja R. Stoyanov,

– Euroopa Komisjon, esindajad: K. Herrmann, E. Rousseva ja P. J. O. Van Nuffel,

olles 11. juuli 2024. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 47 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud ühelt poolt „Vivacom Bulgaria“ EAD ning teiselt poolt Varhoven administrativen sadi (Bulgaaria kõrgeim halduskohus) ja Natsionalna agentsia za prihodite (riigi maksuamet, Bulgaaria) (edaspidi „NAP“) vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab Balgarska telekomunikatsionna kompania EAD-le (edaspidi „BTK“), mis nüüd on Vivacom Bulgaria, liidu õiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus on sätestatud:

„Liikmesriigid näevad ette tulemusliku õiguskaitse tagamiseks vajaliku kaebeõiguse liidu õigusega hõlmatud valdkondades.“

4 Harta artiklis 47 on ette nähtud:

„Igaühel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, on selles artiklis kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus.

Igaühel on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus. Igaühel peab olema võimalus saada nõu ja kaitset ning olla esindatud.

Isikule, kellel puuduvad piisavad vahendid, antakse tasuta õigusabi sellises ulatuses, mis tagab talle võimaluse kohtusse pöörduda.“

Bulgaaria õigus

Halduskohtumenetluse seadustik

5 Halduskohtumenetluse seadustiku (Administrativnoprotsesualen kodeks) põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis (*DV* nr 94, 29.11.2019) (edaspidi „halduskohtumenetluse seadustik“) on artikli 1 punkt 3 sõnastatud järgmiselt:

„Käesolev seadustik reguleerib haldusasutuste ja teenistujate õigusvastase akti, tegevuse või tegevusetusega tekitatud kahju ning halduskohtute ja Varhoven administrativen sadi (kõrgeim halduskohus) õigusemõistmisest tuleneva kahju hüvitamise menetlust.“

6 Halduskohtumenetluse seadustiku artikli 128 lõike 1 punktis 6 on sätestatud:

„Halduskohtute pädevusse kuuluvad kõik asjad, mis on seotud halduskohtute ja Varhoven administrativen sadi (kõrgeim halduskohus) õigusemõistmisest tuleneva kahju hüvitamise nõuetega.“

7 Halduskohtumenetluse seadustiku artiklis 203 on sätestatud:

„(1) Kaebusi, milles nõutakse kodanikele või juriidilistele isikutele haldusasutuste ja nende teenistujate õigusvastase akti, tegevuse või tegevusetusega tekitatud kahju hüvitamist, vaadatakse läbi käesolevas peatükis sätestatud korras.

(2) Käesoleva seadustikuga reguleerimata küsimused, mis puudutavad rahalist vastutust vastavalt lõikele 1, reguleeritakse riigi ja kohaliku omavalitsuse vastutuse seaduse (zakon za otgovornostta na darzhavata i obshtinite za vredi (*DV* nr 60, 5.8.1988)) või seaduse karistuste täideviimise ja vahi all hoidmise kohta (zakon za izpalnenie na nakazaniyata i zadarzhaneto pod strazha (*DV* nr 25, 3.4.2009)) sätetega.

(3) Käesolev peatükk hõlmab ka liidu õiguse piisavalt selge rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise kaebusi, kusjuures rahaline vastutus ja kaebuse vastuvõetavus on reguleeritud liidu õiguse rikkumise tõttu tekkinud riigi lepinguvälise vastutuse normidega.“

Riigi ja kohaliku omavalitsuse vastutuse seadus

8 Riigi ja kohaliku omavalitsuse vastutuse seaduse (zakon za otgovornostta na darzhavata i obshtinite za vredi) põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis (*DV* nr 94, 29.11.2019) (edaspidi „riigi ja kohaliku omavalitsuse vastutuse seadus“) on artikkel 2c sõnastatud järgmiselt:

„(1) Kui kahju on tekkinud liidu õiguse piisavalt selge rikkumise tõttu, vaatab kohus kaebuse läbi vastavalt järgmistele õigusaktidele:

1. halduskohtumenetluse seadustik, mis puudutab halduskohtute ja Varhoven administrativen sadi (kõrgeim halduskohus) õigusemõistmisega tekitatud kahju;

2. tsiviilkohtumenetluse seadustik muudel kui punktis 1 nimetatud juhtudel […].

(2) Kui lõikes 1 nimetatud kaebus on esitatud mitme vastustaja vastu, menetletakse seda halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras, kui menetlusosaline on halduskohus,

Varhoven administrativen sad (kõrgeim halduskohus) või juriidiline isik, kui tegemist on haldustegevuse käigus või sellega seoses tekitatud kahjuga.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

9 BTK Mobile EOOD, kelle õigusjärglane on BTK, esitas aastatel 2007–2008 kahele Rumeenia äriühingule arved telekommunikatsiooniteenuste ettemaksekaartide ja vautšerite eest. Nendel arvetel käsitati neid tehinguid teenustena, mille osutamise koht oli Rumeenias ja mis seega ei olnud Bulgaarias käibemaksuga maksustatavad.

10 NAP väljastas 20. juunil 2012 BTK-le korrigeeritud maksuotsuse, milles määrati kindlaks nendele arvetele vastav maksukohustus. Tema arvates tuleb kõnealused tehingud kvalifitseerida teenuste osutamiseks, mille osutamise koht on Bulgaarias ja mis on seega selles liikmesriigis maksustatavad.

11 Administrativen sad Sofia grad (Sofia linna halduskohus, Bulgaaria) jättis 22. novembri 2013. aasta otsusega, mida täiendati 28. jaanuari 2014. aasta kohtuotsusega, selle korrigeeritud maksuotsuse jõusse seoses maksustamisperioodidega 2007. aasta detsembrist kuni 2008. aasta juunini, leides samas, et kõnealused tehingud olid kaubatarned, mille täitmise koht oli Bulgaarias. Varhoven administrativen sad (kõrgeim halduskohus) jättis 16. detsembri 2014. aasta jõustunud kohtuotsusega esimese astme kohtu otsuse täies ulatuses muutmata.

12 BTK esitas 12. detsembril 2019 Administrativen sad Sofia gradile (Sofia linna halduskohus) NAP ja Varhoven administrativen sadi (kõrgeim halduskohus) vastu kaebuse, milles palus riigi ja kohaliku omavalitsuse vastutuse seaduse artikli 2c alusel koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3 mõista välja kahjuhüvitis korrigeeritud maksuotsuse alusel makstud summa ulatuses, millele lisandub seadusjärgne intress summas 1 808 638,32 Bulgaaria leevi (BGN) (ligikaudu 925 000 eurot). See äriühing taotles ka seadusjärgse intressi väljamõistmist selle summa ühelt osalt ajavahemiku eest alates kaebuse esitamisest kuni selle lõpliku lahendamiseni.

13 Need summad vastavad kahjule, mis tuleneb sellest, et NAP ja Varhoven administrativen sad (kõrgeim halduskohus) on rikkunud piisavalt selgelt nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiivi 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (ELT 2006, L 347, lk 1) (2007. aasta detsembri ja 2008. aasta juuni vahelisel ajal kohaldatavas redaktsioonis (edaspidi „käibemaksudirektiiv“)), teatavaid sätteid, nagu Euroopa Kohus on neid tõlgendanud 3. mai 2012. aasta kohtuotsuses Lebara (C-520/10, EU:C:2012:264).

14 Administrativen sad Sofia grad (Sofia linna halduskohus) jättis 18. aprilli 2022. aasta otsusega BTK kaebuse rahuldamata, leides muu hulgas, et ei NAP ega Varhoven administrativen sad (kõrgeim halduskohus) ei ole liidu õigust selgelt rikkunud. NAP on kvalifitseerinud kõnealused tehingud õigesti teenuste osutamiseks ega ole rikkunud liidu õigust, kui ta leidis, et täidetud ei ole üks nendest tingimustest, mis peavad olema täidetud selleks, et teenuste osutamise koht saaks olla muus liikmesriigis kui Bulgaaria Vabariik, nimelt et sellises liikmesriigis asuvad maksukohustuslased on saanud ettemaksekaardid ja vautšerid.

15 Administrativen sad Sofia grad (Sofia linna halduskohus) leidis samuti, et see, et Varhoven administrativen sad (kõrgeim halduskohus) kvalifitseeris kõnealused tehingud kaubatarneks, mitte teenuste osutamiseks, on vastuolus käibemaksudirektiivi ja 3. mai 2012. aasta kohtuotsusega Lebara (C-520/10, EU:C:2012:264). Kuid olenemata sellest veast ei oleks korrigeeritud maksuotsuse peale esitatud kaebus saanud viia teistsuguse tulemuseni, kuna ei ole

tõendatud, et ettemaksekaartide ja vautšerite tarne saajad olid tõepoolest teises liikmesriigis asuvad maksukohustuslased. Lisaks tuvastas Varhoven administrativen sad (kõrgeim halduskohus) õigesti, et selle kohtuasja asjaolud, milles tehti 3. mai 2012. aasta kohtuotsus Lebara (C-520/10, EU:C:2012:264), ja need, mille alusel NAP tegi kõnealuse korrigeeritud maksuotsuse, ei ole samad.

16 BTK esitas Varhoven administrativen sadile (kõrgeim halduskohus) kassatsioonkaebuse, milles palus tühistada esimese astme kohtu 18. aprilli 2022. aasta otsuse põhjusel, et sellega on rikutud materiaalõigust, olulisi menetlusnorme ja põhjendamiskohustust. BTK väidab eelkõige, et liidu õiguse rikkumine, mis tuleneb sellest, et Varhoven administrativen sad (kõrgeim halduskohus) kvalifitseeris kõnealused tehingud valesti, ilmneb Euroopa Komisjoni poolt Bulgaaria Vabariigi vastu algatatud rikkumismenetlusest EU Pilot 8498/1/TAXU. See rikkumine, mis tuleneb Euroopa Kohtu praktika ilmselgest eiramisest, on piisavalt selge, arvestades 13. juuni 2006. aasta kohtuotsuse Traghetti del Mediterraneo (C-173/03, EU:C:2006:391) punktis 43 esitatud kriteeriume.

17 Selles kontekstis palus BTK eelotsusetaotluse esitanud kohtul, Varhoven administrativen sadil (kõrgeim halduskohus), esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus. BTK möönab, et põhikohtuasja lahendav kohtukoosseis erineb käesoleva kohtuotsuse punktis 11 viidatud 16. detsembri 2014. aasta kohtuotsuse teinud kohtukoosseisust. Siiski esineb põhjendatud kahtlus selle kohtu kõigi koosseisude erapooletuse suhtes, kuna see kohus oli esimeses kohtuastmes vastustaja ja on juba väljendanud arvamust, et tema vastu esitatud kaebus on vastuvõetamatu või igal juhul põhjendamatu.

18 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et BTK ei ole esitanud konkreetseid argumente kohtukoosseisu subjektiivse või objektiivse erapooletuse kohta, kuid leiab, et tal on enne põhikohtuasjas sisulise otsuse tegemist vaja selgitusi oma pädevuse kohta põhikohtuasja lahendada.

19 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et haldusvaidluste eripära arvestades nägi Bulgaaria seadusandja ette, et halduskohtute ja Varhoven administrativen sadi (kõrgeim halduskohus) õigusemõistmisest tulenevad kahju hüvitamise hagid kuuluvad halduskohtute pädevusse, kellest eelotsusetaotluse esitanud kohus on viimase astme kohus. Tal on tekkinud küsimus, kas need õigusnormid vastavad ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu nõuetele, mis näevad ette tõhusa kohtuliku kaitse liidu õigusega hõlmatud valdkondades, ning harta artikli 47 teise lõigu nõuetele, mis puudutavad sõltumatu ja erapooletu kohtu nõuet.

20 Euroopa Inimõiguste Kohtu asjakohane kohtupraktika, mis käsitleb Bulgaaria Vabariigi vastu esitatud kaebusi, ei võimalda lõplikult kindlaks teha, kas kohus võib lahendada kaebuse, milles ta on vastustaja, ilma et see tooks kaasa Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) artikli 6 lõike 1 rikkumise.

21 Nii märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et 10. aprilli 2008. aasta kohtuotsuses Mihalkov *vs.* Bulgaaria (CE:ECHR:2008:0410JUD006771901) ja 5. aprilli 2018. aasta kohtuotsuses Boyan Gospodinov *vs.* Bulgaaria (CE:ECHR:2018:0405JUD002841707) tuvastas Euroopa Inimõiguste Kohus riigi vastu kohtu tegevuse tõttu esitatud kahju hüvitamise hagide kontekstis EIÕK artikli 6 lõike 1 rikkumise, kuna kohtunikud olid selle kohtuga ehk vaidluse ühe poolega tööalaselt seotud ning võimalikult välja mõistetavad kahjuhüvitised tuli maksta asjaomase kohtu eelarvest.

22 Seevastu leidis Euroopa Inimõiguste Kohus 18. juuni 2013. aasta kohtuotsuses Valcheva ja Abrashev *vs.* Bulgaaria (CE:ECHR:2013:0618DEC000619411) ning 18. juuni 2013. aasta kohtuotsuses Balakchiev jt *vs.* Bulgaaria (CE:ECHR:2013:0618DEC006518710), et EIÕKd ei ole rikutud, kuna konkreetse kohtu tegevusega tekitatud kahju hüvitamine toimub selle kohtu eraldi eelarverealt.

23 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et käesoleval juhul on eelarvereeglid, mida kohaldatakse pärast põhikohtuasjas tehtavat otsust võimaliku kahju hüvitamise suhtes, analoogsed eelmises punktis nimetatud kohtuasjades kirjeldatud reeglitega ning et kohtute eelarveid, mis on ette nähtud hüvitise maksmiseks, võib vajaduse korral kohtute kõrgem nõukoda asjaomase kohtu taotlusel suurendada. Seega ei sõltu kohtunike töötasu ja nende töötingimused kahjuhüvitisest, mida kohus võib olla kohustatud maksma.

24 Neil asjaoludel otsustas Varhoven administrativen sad (kõrgeim halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja [harta] artikliga 47 on vastuolus sellised riigisisesed õigusnormid nagu [riigi ja kohaliku omavalitsuse vastutuse seaduse] artikli 2c lõike 1 punkt 1 koostoimes [halduskohtumenetluse seadustiku] artikli 203 lõikega 3 ja artikli 128 lõike 1 punktiga 6, mille kohaselt peab Varhoven administrativen sadi (kõrgeim halduskohus) poolt liidu õiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise nõude, mille puhul on vastustajaks Varhoven administrativen sad (kõrgeim halduskohus), vaatama viimases astmes läbi seesama kohus?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

25 Oma eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku ja harta artikli 47 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt lahendab kohus kassatsioonimenetluses viimase astmena kohtuasja, mis puudutab selle kohtu otsuse tõttu liidu õiguse väidetavast rikkumisest tulenevat riigivastutust ja milles see kohus on vastustaja.

26 Sellega seoses tuleb esiteks märkida, et ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu kohaselt näevad liikmesriigid ette õigussubjektidele tulemusliku õiguskaitse tagamiseks vajaliku kaebeõiguse liidu õigusega hõlmatud valdkondades, mille hulka kuulub ka põhikohtuasjas käsitletav käibemaks.

27 Teiseks tuleb märkida, et harta artikli 47 teine lõik, milles on muu hulgas sätestatud põhiõigus sõltumatule ja erapooletule kohtule, on vastavalt harta artikli 51 lõikele 1 kohaldatav liikmesriikide suhtes, kui nad kohaldavad liidu õigust. Käesoleval juhul on see nii, kuna põhikohtuasi puudutab riigi vastutust käibemaksudirektiivi väidetava rikkumise eest.

28 Kuna harta sisaldab EIÕKga tagatud õigustele vastavaid õigusi, on harta artikli 52 lõike 3 eesmärk tagada vajalik kooskõla hartas sätestatud õiguste ja nende vastavate õiguste vahel, mis on tagatud EIÕKga, kahjustamata seejuures liidu õiguse autonoomiat. Selgitustes põhiõiguste harta kohta (ELT 2007, C 303, lk 17) on märgitud, et harta artikli 47 teine lõik vastab EIÕK artikli 6 lõikele 1. Euroopa Kohus peab seega veenduma, et tõlgendusega, mille ta käesolevas kohtuasjas annab, oleks tagatud kaitse sellisel tasemel, millega ei eirata EIÕK artikli 6 lõikega 1 – nii nagu Euroopa Inimõiguste Kohus on seda sätet tõlgendanud – tagatud kaitsetaset (11. juuli 2024. aasta kohtuotsus Hann-Invest jt, C-554/21, C-622/21 ja C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika).

29 Lisaks tuleb märkida, et olemuslikult õigusemõistmise ülesande juurde kuuluv kohtu sõltumatuse nõue on osa õiguse tõhusale kohtulikule kaitsele ja põhiõiguse õiglasele kohtulikule arutamisele kesksest sisust, mis mõlemad on ülimalt tähtsad õigussubjektile liidu õigusest tulenevate õiguste ja ELL artiklis 2 osutatud liikmesriikide ühiste väärtuste, eeskätt õigusriigi kui väärtuse kaitse tagatised (11. juuli 2024. aasta kohtuotsus Hann-Invest jt, C-554/21, C-622/21 ja C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 49 ja seal viidatud kohtupraktika).

30 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on sõltumatuse nõudel kaks aspekti. Esimese, välise aspekti kohaselt eeldatakse, et asjasse puutuv organ täidab oma ülesandeid täiesti iseseisvalt, olemata kellegagi hierarhilises või alluvussuhtes ja saamata kelleltki korraldusi või juhiseid, olles seega kaitstud väljastpoolt lähtuva sekkumise või surve eest, mis võib vähendada selle organi liikmete otsustusvabadust ja mõjutada nende tehtavaid lahendeid (11. juuli 2024. aasta kohtuotsus Hann-Invest jt, C-554/21, C-622/21 ja C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika).

31 Teine, seesmine aspekt on seotud erapooletuse mõistega ja selle kohaselt peab organ hoidma võrdset distantsi menetlusosaliste ning huvide suhtes, mis viimastel on menetluse eseme vastu. Selle aspekti puhul eeldatakse, et peetakse kinni objektiivsusest ja vaidluse lahendamisel ei võeta arvesse ühtki huvi, mis ei ole rangelt seotud õigusnormi kohaldamisega (11. juuli 2024. aasta kohtuotsus Hann-Invest jt, C-554/21, C-622/21 ja C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 51 ja seal viidatud kohtupraktika).

32 Seega eeldavad liidu õigusega nõutavad sõltumatuse ja erapooletuse tagatised selliste õigusnormide olemasolu, mis võimaldavad kõrvaldada õigussubjektide mis tahes põhjendatud kahtluse muu hulgas selle suhtes, kas asjasse puutuv organ on vastanduvate huvide suhtes neutraalne (vt selle kohta 8. mai 2024. aasta kohtuotsus Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ (kohtunike ühingud), C-53/23, EU:C:2024:388, punkt 51 ja seal viidatud kohtupraktika).

33 Mis puudutab „erapooletuse“ tingimust EIÕK artikli 6 lõike 1 tähenduses, siis selle objektiivne hinnang, mis on käesolevas asjas eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimuste seisukohast ainsana asjakohane, seisneb selle kindlaks tegemises, kas see organ pakub eelkõige oma koosseisu kaudu piisavaid tagatisi, et välistada põhjendatud kahtlus tema erapooletuse suhtes. Seega tekib küsimus, kas olenemata kohtunike isiklikust käitumisest võimaldab mõni kontrollitav faktiline asjaolu nende erapooletuse kahtluse alla seada. Seejuures võib ka mulje tähtis olla. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt tuleb siis, kui otsustatakse, kas on alust kahelda, et need sõltumatuse või objektiivse erapooletuse nõuded ei ole konkreetses kohtuasjas täidetud, võtta menetluspoole seisukohta arvesse, kuid sellel ei ole määravat tähtsust. Määrava tähtsusega on see, kas neid kahtlusi võib pidada objektiivselt põhjendatuks (vt selle kohta 19. novembri 2019. aasta kohtuotsus A. K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus), C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, punktid 128 ja 129 ning seal viidatud kohtupraktika).

34 Seda kohtupraktikat arvestades tuleb analüüsida konkreetset juhtumit, mis on Euroopa Kohtule esitatud küsimuse ese, see tähendab juhtumit, kus kohus lahendab kassatsioonimenetluses viimase astmena kohtuasja, milles ta on ise vastustaja ja mis puudutab selle kohtu otsuse tõttu liidu õiguse väidetavast rikkumisest tulenevat riigivastutust.

35 Sellega seoses tuleb esimesena märkida, et selle vastutuse põhimõte ei puuduta mitte kohtuniku isiklikku vastutust, vaid riigi vastutust. Samas ei tundu, et võimalus, et liidu õigusega vastuolus olevad kohtulahendid toovad teatud tingimustel kaasa riigivastutuse, kujutaks endast erilist ohtu viimase astmena asja lahendava kohtu sõltumatusele (vt selle kohta 30. septembri 2003. aasta kohtuotsus Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punkt 42).

36 Euroopa Kohus on ka märkinud, et konkreetses valdkonnas liidu õigusnormide puudumisel tuleb iga liikmesriigi õiguskorras määrata pädevad kohtud ja kehtestada üksikasjalikud menetlusnormid nende hagide läbivaatamiseks, mille eesmärk on tagada õigussubjektidele liidu õigusest tulenevate õiguste kaitse. Võttes arvesse, et liikmesriigid peavad igal juhtumil tagama liidu õiguskorrast tulenevate subjektiivsete õiguste tõhusa kaitse, ei ole Euroopa Kohtu ülesanne sekkuda kohtute pädevuse küsimuste lahendamisse, mis riigisisese kohtukorralduse tasandil võivad tekkida teatavate liidu õigusel põhinevate õiguslike olukordade kvalifitseerimisel (vt selle kohta 30. septembri 2003. aasta kohtuotsus Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punktid 46 ja 47 ning seal viidatud kohtupraktika).

37 Seega ei ole liikmesriigil põhimõtteliselt keelatud määrata kohut, kes on pädev arutama kassatsioonimenetluses viimase astmena riigi vastutust kahju eest, mis on eraõiguslikele isikutele tekitatud liidu õiguse rikkumisega, mis teatavatel juhtudel tuleneb selle kohtu otsusest, tingimusel, et on võetud vajalikud meetmed, et tagada selle kohtu sõltumatus ja erapooletus käesoleva kohtuotsuse punktides 30–33 viidatud kohtupraktika tähenduses.

38 Teisena, mis puudutab asjaolu, et sellises vaidluses, nagu on kõne all põhikohtuasjas, võib viimase astme kohus olla esimeses kohtuastmes vastustajana võtnud seisukoha selle vaidluse esemeks olevates faktilistes ja õiguslikes küsimustes, siis tuleb märkida, et see menetluslik staatus ei sea kahtluse alla selle kohtu erapooletust, kui viimase astme kohtukoosseisu liikmed ei osalenud mingil viisil selle kohtu kaitsmisel esimeses kohtuastmes.

39 Sellega seoses tuleb märkida, et asjaolu, et Euroopa Liidu Kohus kui institutsioon on kohtumenetluses kostja, ei takista kohtuasja lahendamist Euroopa Kohtus (vt selle kohta 25. mai 2000. aasta kohtuotsus Kögler *vs*. Euroopa Kohus, C-82/98 P, EU:C:2000:282, ja 4. mai 2023. aasta kohtuotsus KY *vs*. Euroopa Liidu Kohus, C-100/22 P, EU:C:2023:377). Samuti ei rikuta harta artikli 47 teises lõigus sätestatud põhiõigust sõltumatule ja erapooletule kohtule, kui Euroopa Kohus on kohus, kes menetleb Euroopa Liidu – keda esindab institutsioon Euroopa Liidu Kohus – esitatud apellatsioonkaebust (vt selle kohta 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Euroopa Liit *vs*. Kendrion, C-150/17 P, EU:C:2018:1014, punkt 36).

40 Kui aga Euroopa Liidu Kohtu president on selle institutsiooni presidendina otsustanud esitada apellatsioonkaebuse seda institutsiooni puudutava Üldkohtu otsuse peale, loetakse teise menetluspoole põhiõigus sõltumatule ja erapooletule kohtule tagatuks üksnes siis, kui Euroopa Kohtu president kui kohus ei sekku kohtuasja kohtulikku menetlemisse, vaid teda asendab tema ülesannete täitmisel asepresident (vt selle kohta 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Euroopa Liit *vs*. Kendrion, C-150/17 P, EU:C:2018:1014, punkt 38).

41 Kuigi selle kontrollimine, kas käesoleva kohtuotsuse punktis 38 nimetatud tingimus on põhikohtuasjas täidetud, on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne, võib Euroopa Kohus siiski ELTL artikliga 267 kehtestatud õigusalase koostöö raames ja toimikumaterjalide põhjal anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule liidu õiguse tõlgendamise juhiseid, mis võivad olla sellele

kohtule tarvilikud liidu õiguse teatava sätte mõju hindamiseks (vt selle kohta 11. juuli 2024. aasta kohtuotsus Hann-Invest jt, C-554/21, C-622/21 ja C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 60 ja seal viidatud kohtupraktika).

42 Nagu Vivacom Bulgaria märkis ja nagu nähtub põhikohtuasja vastustaja seisukohtadest, väljendas käesoleval juhul Varhoven administrativen sadi (kõrgeim halduskohus) kui esimeses kohtuastmes vastustaja seisukohta selle kohtu ametnik, kelle oli volitanud asjaomase kohtu president. Seevastu ei nähtu Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et põhikohtuasja menetleva kohtukoosseisu liikmetel oleks olnud mingit rolli Varhoven administrativen sadi (kõrgeim halduskohus) kaitsmisel. Seda teavet peab siiski kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.

43 Neil asjaoludel – kui need leiavad kinnitust – ei oleks Vivacom Bulgaria viidatud kohtupraktikaga, mille kohaselt tähendab mõiste „sõltumatus“ seda, et asjaomane organ tegutseb selle asutuse suhtes, kes on teinud vaidlustatud otsuse, kolmanda isikuna (vt selle kohta 21. jaanuari 2020. aasta kohtuotsus Banco de Santander, C-274/14, EU:C:2020:17, punkt 62, ja 7. mai 2024. aasta kohtuotsus NADA jt, C-115/22, EU:C:2024:384, punkt 46), vastuolus viimase astmena otsustava kohtu pädevus otsustada kassatsioonkaebuse üle kohtuasjas, milles ta on vastustaja.

44 Kolmandana, mis puudutab kohtunike sõltumatuse ja erapooletuse nõuet, siis tuleb märkida, et kohtuniku staatust ja tema ametiülesannete täitmist reguleerivad normid peavad võimaldama välistada igasuguse otsese mõju juhiste kujul, aga ka kaudsema mõju vormid, mis võivad asjaomaste kohtunike otsuseid suunata, ning välistama seega mulje, et nad ei ole sõltumatud või erapooletud, mis võiks nõrgendada usaldust, mida kohtud peavad demokraatlikus ühiskonnas ja õigusriigis õigussubjektidele sisendama (vt selle kohta 11. juuli 2024. aasta kohtuotsus Hann-Invest jt, C-554/21, C-622/21 ja C-727/21, EU:C:2024:594, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika).

45 Sellega seoses tuleb kõigepealt märkida, et Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust ei nähtu, et Varhoven administrativen sadi (kõrgeim halduskohus) kohtunikel ei ole Bulgaaria õigusnormide kohaselt nende sõltumatust ja erapooletust tagavaid tagatisi, kuid seda peab siiski kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.

46 Seejärel on eelotsusetaotluses märgitud, et nende kohtunike töötasu ja töötingimused ei sõltu selle kohtu poolt võimaliku kahjuhüvitise maksmisest. Neil asjaoludel ei tekita eelarvereeglid, mis reguleerivad põhikohtuasja lahendava otsuse tagajärjel võimalikult makstava kahjuhüvitise maksmist, õigussubjektides põhjendatud kahtlusi nende kohtunike sõltumatuses või erapooletuses.

47 Lõpuks tuleb märkida, et pelk asjaolu, et mitu kohtukoosseisu menetleb järjestikku kohtuasju, mis puudutavad ühest ja samast olukorrast tulenevaid erinevaid õiguslikke probleeme, ei ole piisav selleks, et tekitada õigussubjektidel põhjendatud kahtlusi selle kohtu sõltumatuses või erapooletuses mõlemas kohtuasjas.

48 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 39 märkis, tuleneb seevastu EIK 29. juuli 2004. aasta kohtuotsusest San Leonard Band Club *vs.* Malta (CE:ECHR:2004:0729JUD007756201) ja 7. juuli 2020. aasta kohtuotsusest Scerri *vs.* Malta (CE:ECHR:2020:0707JUD003631818), et EIÕK artikli 6 rikkumine tuleb tuvastada juhul, kui samad kohtunikud peavad konkreetses kohtuastmes otsustama, kas nad on varasemas otsuses õigust vääralt tõlgendanud või kohaldanud.

49 Samuti tuleb märkida, et Euroopa Kohus on otsustanud, et harta artikli 47 teises lõigus sätestatud põhiõigus sõltumatule ja erapooletule kohtule on tagatud, kui Euroopa Liidu Üldkohus, kellele on esitatud kahju hüvitamise nõue lahendi tegemise mõistliku aja ületamisega põhjustatud väidetava kahju hüvitamiseks, otsustab selle nõude üle erinevas koosseisus kui see, mis lahendas selle menetluse aluseks olnud vaidlust, mille kestust kritiseeritakse (vt selle kohta 26. novembri 2013. aasta kohtuotsus Gascogne Sack Deutschland *vs.* komisjon, C-40/12 P, EU:C:2013:768, punkt 96, ja 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Euroopa Liit *vs.* Kendrion, C-150/17 P, EU:C:2018:1014, punktid 36 ja 37 ning seal viidatud kohtupraktika).

50 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest ja Vivacom Bulgaria esitatud kirjalikest seisukohtadest, et ükski põhikohtuasja menetlevasse kohtukoosseisu kuuluvatest kohtunikest ei kuulunud kohtukoosseisu, kes tegi selle vaidluse aluseks oleva kohtuotsuse. Ilma et oleks vaja, et Euroopa Kohus teeks otsuse küsimuses, kas liidu õigusnormidega, mille tõlgendamist temalt palutakse, oleks kooskõlas see, kui mõlemad kohtukoosseisud koosneksid kas või osaliselt samadest kohtunikest, piisab seega tõdemusest, et põhikohtuasja asjaoludel ei saa nende kahe kohtukoosseisu kummagi koosseisu põhjal tekkida õigussubjektidel põhjendatud kahtlust Varhoven administrativen sadi (kõrgeim halduskohus) sõltumatuses või erapooletuses.

51 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb eelotsuse küsimusele vastata, et ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku ja harta artikli 47 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt lahendab kohus kassatsioonimenetluses viimase astmena kohtuasja, mis puudutab selle kohtu otsuse tõttu liidu õiguse väidetavast rikkumisest tulenevat riigivastutust ja milles see kohus on vastustaja, tingimusel et need riigisisesed õigusnormid ja selle kohtuasja lahendamiseks võetud meetmed võimaldavad kõrvaldada õigussubjektide mis tahes põhjendatud kahtluse asjaomase kohtu sõltumatuse ja erapooletuse suhtes.

Kohtukulud

52 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt lahendab kohus kassatsioonimenetluses viimase astmena kohtuasja, mis puudutab selle kohtu otsuse tõttu liidu õiguse väidetavast rikkumisest tulenevat riigivastutust ja milles see kohus on vastustaja, tingimusel et need riigisisesed õigusnormid ja selle kohtuasja lahendamiseks võetud meetmed võimaldavad kõrvaldada õigussubjektide mis tahes põhjendatud kahtluse asjaomase kohtu sõltumatuse ja erapooletuse suhtes.

Allkirjad